

VÝVOJ MĚNOVÉHO KURZU A ZAHRANIČNÍ OBCHOD

DEVELOPMENT OF EXCHANGE RATES AND FOREIGN TRADE

JOSEF BRČÁK

Anotace:

Příspěvek se zabývá problematikou měnových kurzů, otázkami zahraničního obchodu a vlivem vývoje měnových kurzů na zahraniční obchod.

Klíčová slova:

Měnový kurs, zahraniční obchod, směna, vývoz, dovoz.

Abstrakt:

An article deals with the issue of exchange rates, questions of foreign trade and impact of CZK rate development on foreign trade.

Key words:

Exchange rate, Foreign trade, Exchange, Export, Import.

I. ÚVOD

V posledních letech došlo a dále dochází ke značnému vzestupu naší ekonomiky. Česká ekonomika je ekonomika výrazně otevřená, to znamená, že je spojena se zahraničními trhy prostřednictvím vývozu a dovozu. Proto důležitou otázkou ekonomiky každého podniku, který má takovéto výrazné zapojení do mezinárodního obchodu, je vývoj kurzu české koruny ve vztahu k zahraničním měnám, zejména ve vztahu k euro a americkému dolaru. V minulém období jsme mnohokrát slyšeli, jak si celá řada ekonomů stěžovala, že vývoj kursu české koruny není v posledních letech příliš příznivý, má negativní dopad na naše exportní podniky, atd.

Podívejme se tudíž, jak je to s problematikou měnových kursů obecně, na základě jakých faktorů je utvářen, jak je to s vývojem zahraničního obchodu, zda posilování kurzu koruny mělo negativní vliv na vývoj našeho zahraničního obchodu, jak se silná koruna projevila v naší zahraničně obchodní bilanci a co lze v následujícím období v tomto směru očekávat.

II. PODSTATA PROBLEMATIKY

Problematika měnových kursů je nesmírně široká oblast, kterou se zabývá celá řada ekonomů. Celá řada ekonomických analytiků se zabývá otázkou předpovědi vývoje kurzů, příkladem mohou být předpovědi finančních analytiků v Hospodářských novinách, které každý pátek přináší více či méně úspěšné předpovědi jejich vývoje na období jednoho měsíce a šesti měsíců. Také většina našich bank vydává svoje zpravodajství z této oblasti. Totéž se týká i různých finančních a investičních společností, které na svých internetových stránkách také přináší různé analýzy z této oblasti.

Konkrétně pak problematikou měnových kursů a otázkami vstupu ČR do měnové unie se z českých ekonomů zabývá například O. Dědek²⁾, D. Dubská³⁾, J. Durčáková⁴⁾, M. Hrnčíř⁵⁾, J. Jílek⁶⁾, J. Jonáš⁷⁾, M. Mandel⁴⁾, O. Schneider⁸⁾, J. Taušer⁸⁾, F. Vencovský¹¹⁾, K. Vít¹⁰⁾ a další.

III. UTVÁŘENÍ A VÝVOJ DEVIZOVÉHO KURSU

Devizový kurs obecně je stejně jako cena každého jiného zboží utvářen na devizovém trhu v závislosti na vývoji nabídky a poptávky. Co však cenu deviz konkrétně utváří, co ovlivňuje nabídku určité měny a poptávku po ní?

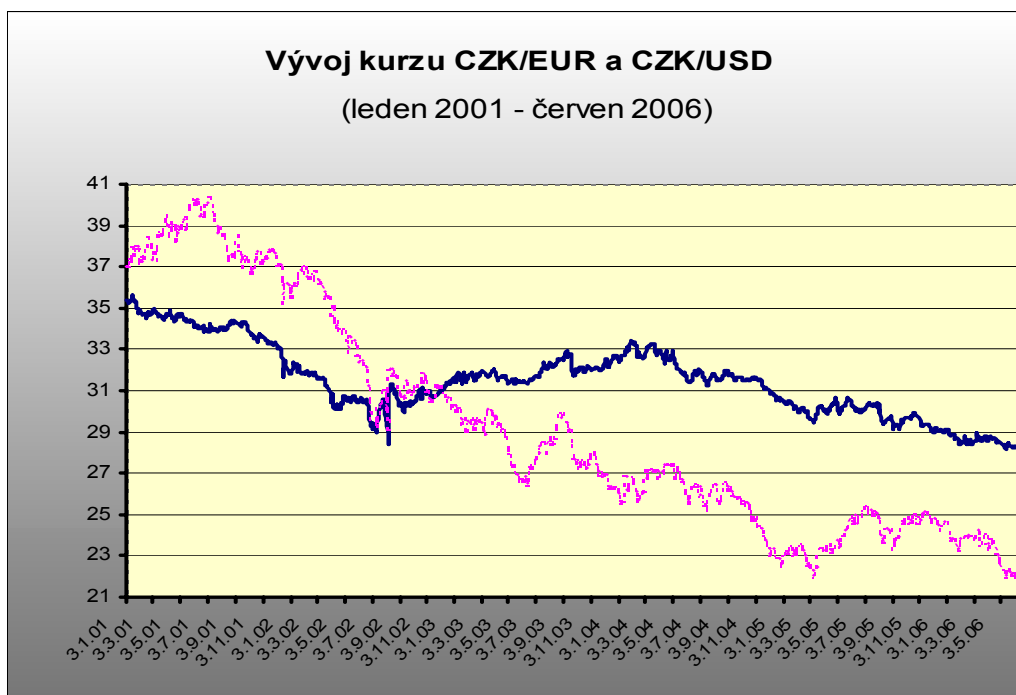
Obecně můžeme říci, že poptávka a nabídka dané měny je dána souhrnem faktorů, které ovlivňují makroekonomický vývoj ekonomiky dané země. Jde zejména o:

- vývoj mezinárodního obchodu, rovnováhu či nerovnováhu platební bilance
- tempo růstu domácího produktu a národního důchodu
- stav a vývoj inflace
- výši a vývoj úrokových sazeb a s tím spojený úrokový diferenciál, atd.

Velký vliv na vývoj kursů mají také politické aspekty, jako je například:

- stabilní či nestabilní politické klima (např. možný pád vlády, apod.)
- nebezpečí různých konfliktů
- chování vlád či centrálních bank (politické opatření vlád, případné intervence centrální banky, atd.)
- prohlášení jednotlivých politiků apod.

Kurs však není ovlivňován jen současným stavem ekonomické a politické situace, ale důležitou roli hraje i očekávání budoucího vývoje a případné spekulace jednotlivých účastníků devizového trhu.

Česká koruna v posledních letech výrazně posilovala oproti jiným měnám, zejména americkému dolaru, ale i vůči euru – viz přiložený graf (silná čára = vývoj CZK/EUR, slabší čára = vývoj CZK/USD). Odráží to stav naší ekonomiky, její upevňování, její schopnost konkurovat na světových trzích, tj. vyvážen naše výroby atd.

Jestliže začátkem roku 2001 byl kurs ve výši více než 35,30 korun za 1 euro, je současná úroveň 28,50 Kč za euro. Koruna vůči euru výrazně posílila a analytici předpokládají, že je možný do budoucna její další vzestup. Premiér Paroubek před několika měsíci prohlásil, že je možné očekávat v roce 2010, tj. v době plánovaného vstupu CZK do EMU a přijetí eura, kurz na úrovni cca 25 CZK/EUR.

Ještě mnohem větší posílení zaznamenala česká koruna vůči americkému dolaru, kde začátkem roku 2001 byl kurs na úrovni přes 40 korun za 1 dolar a v květnu roku 2006 byl na úrovni cca 22 Kč za 1 dolar a také do budoucna je možné očekávat další posílení CZK.

Tento vývoj pak přináší protikladné reakce. Na jedné straně jsou dovozci, kteří mohou být spokojeni, neboť silná koruna zlevňuje dovážené zboží. Posilující koruna zabraňuje výraznějšímu zdražení cen surovin, zejména ropy. Zásadou lepšího kurzu koruny zlevňuje dovážená elektronika, výhodné jsou i nákupy zahraničních zájezdů apod.

Naopak vývozci již tak spokojeni nejsou, neboť posilující koruna zdražuje jejich zboží, snižuje konkurenceschopnost a ekonomiku vyvážejících podniků. Někteří ekonomové v minulosti volali, aby centrální banka zasáhla proti nadměrnému posilování kurzu koruny a varovali, že tento vývoj by mohl mít nepříznivý až likvidační dopad na naše exportující podniky.

IV. VÝVOJ KURZU KORUNY A NAŠEHO ZAHRANIČNÍHO OBCHODU

Jak se vývoj kurzu koruny projevil v našem zahraničním obchodu. Jak již bylo uvedeno, posilování koruny obecně by mělo (či mohlo) mít negativní vliv na náš zahraniční obchod ve smyslu bilance tohoto obchodu. Bylo tomu tak skutečně?

Konkrétní vývoj našeho zahraničního obchodu za posledních 10 let, tj. od roku 1995 zachycuje následující tabulka.

Zahraniční obchod ČR v letech 1995 až 2005 (v mil.Kč)

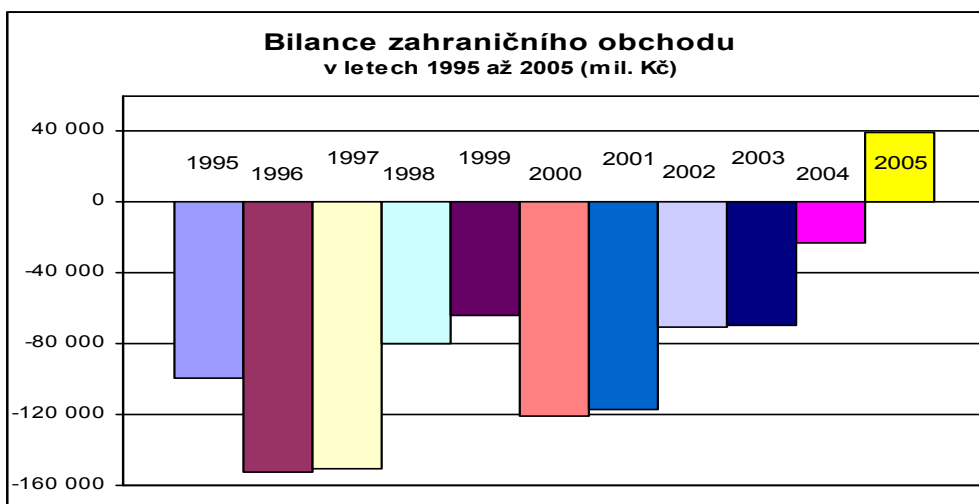
Rok	Vývoz		Dovoz		Bilance
1995	566 171	1,00	665 740	1,00	-99 569
1996	601 680	1,06	754 670	1,13	-152 990
1997	709 261	1,18	859 711	1,14	-150 450
1998	834 227	1,18	914 466	1,06	-80 239
1999	908 756	1,09	973 169	1,06	-64 413
2000	1 121 099	1,23	1 241 924	1,28	-120 825
2001	1 268 149	1,13	1 385 564	1,12	-117 415
2002	1 254 860	0,99	1 325 671	0,96	-70 811
2003	1 370 930	1,09	1 440 723	1,09	-69 793
2004	1 722 657	1,26	1 749 095	1,21	-26 438
2005	1 875 219	1,09	1 834 865	1,05	40 354
2005/1995		3,31		2,76	

Je zřejmé, že v daném období se náš zahraniční obchod dynamicky rozvíjel. Zejména náš export výrazně vzrostl. Za uplynulých 10 let se export zvýšil více než 3,3 krát, zatímco dovoz se zvýšil „pouze“ 2,76 krát. Prakticky v celém desetiletém období export měl vyšší dynamiku než import. Pouze v roce 1996 a 2000 tomu bylo naopak.

Největší meziroční dynamiku zaznamenal export i import v letech 2000 a 2004, a to vzestup o více než 20 %.

Co je však velmi pozoruhodné je bilance našeho zahraničního obchodu. Bilance našeho zahraničního obchodu byla výrazně deficitní, tj. dovoz převyšoval vývoz. Největší deficit byl v roce 1996, kdy záporná bilance dosáhla více než 150 mld. Kč. Od roku 2000 však dochází k postupnému snižování záporné bilance a v roce 2005 dosáhla Česká republika kladného přebytku v obchodní bilanci ve výši téměř 40 mld. Kč (viz též následující graf).

Výsledek je impozantní zejména v důsledku značného posilování kurzu koruny v daném období, tedy v důsledku negativního dopadu kursových změn na náš zahraniční obchod. Silná koruna nepodporovala náš vývoz, ale naopak byla příznivá pro dovoz. Náš zahraniční obchod musel překonávat protisměrný pohyb kurzu. Nepotvrdily se tudíž hlasy, že silná koruna bude mít negativní dopady na vývozce atd.

Položme si další otázku, proč vůbec došlo k tak značnému růstu exportu (když kursový vývoj byl negativní).

V. VÝVOJ HRUBÉHO DOMÁCÍHO PRODUKTU A ZAHRANIČNÍHO OBCHODU

Zcela nepochybně největší vliv na prudký rozvoj našeho exportu měl růst hrubého domácího produktu. S růstem HDP se výrazně zvyšuje i export. Je to pochopitelné, domácí spotřeba je relativně stálá, zvýšená produkce může (a de facto musí) být vyvezena.

V české ekonomice existuje mimořádně silná závislost nominálního hrubého domácího produktu na exportu v české ekonomice – D. Dubská³⁾, uvádí, že korelační koeficient těchto dvou ukazatelů v období 1999 až 2005 má hodnotu 0,95.

Vývoj HDP a vývozu ČR v letech 1995 až 2005

(v mld.Kč)

Rok	HDP(b.c.)		Vývoz	
1995	1467	1,00	566	1,00
1996	1661	1,13	602	1,06
1997	1785	1,07	709	1,18
1998	1962	1,10	834	1,18
1999	2041	1,04	909	1,09
2000	2150	1,05	1 121	1,23
2001	2315	1,08	1 268	1,13
2002	2415	1,04	1 255	0,99
2003	2556	1,06	1 371	1,09
2004	2768	1,08	1 724	1,26
2005	2931	1,06	1 874	1,09
2005/1995		2,00		3,31

Za uplynulých 10 let se vývoj hrubého domácího produktu v nominálním vyjádření zdvojnásobil. V tomto smyslu můžeme říci, že pozitivní výsledek obchodní bilance byl výrazně ovlivněn konjunkturální fází ekonomického cyklu, kdy ekonomika v posledních letech výrazně roste.

Významnou otázkou je i otázka struktury našeho zahraničního obchodu, zejména dovozu. Vedle nezbytných surovin byl náš dovoz orientován na dovoz strojů a investičních prostředků. Tyto investiční dovozy na druhou stranu měly podstatný vliv na vývoj následné produkce, na zvyšování hrubého domácího produktu a rozvoj naší ekonomiky a byly zdrojem potencionálního rozvoje exportu v následných letech. Náš vývoz byl orientován v poslední době na vývoz strojů a dopravních prostředků – za hranice mířily především automobily, stroje a zařízení k výrobě energie a výpočetní technika. Ukazuje se, že české podniky mohou být konkurenceschopné i v nejnáročnějších odvětvích.

Důležitou roli hrají i otázky přizpůsobení se samotných podniků, tj. důraz na vyšší konkurenceschopnost našich podniků. Exportující podniky mají možnost vývoj kurzu aktivně sledovat, aktivně na jeho změny reagovat a důsledně jej dále využívat.

Příznivý vliv na vývoj českého zahraničního obchodu i na vývoj celé ekonomiky (a tedy i HDP) v posledních letech měla samozřejmě celá řada dalších aspektů, zejména uvolnění obchodu v souvislosti s naším vstupem do Evropské unie. Zajímavým faktem může pro někoho být, že Česká republika má se státy Evropské unie již tradičně přebytkovou bilanci.

Dále pak zde působily i faktory podpory exportu - státní podpora exportu prostřednictvím společnosti EGAP, uplatnění společnosti CzechTrade, uplatnění různých aspektů exportního financování ze strany bank, rozvoj faktoringu apod.

Nastartovaný trend obchodní bilance pokračuje i v roce 2006. Počáteční měsíce roku 2006 vykazují obchodní přebytky vyšší než v předcházejících letech, takže je předpoklad, že nastoupený trend naší obchodní bilance bude dodržen, a to i přes to, že kurz koruny by mohl i nadále posilovat.

VI. ZÁVĚR

Vývoj devizového kurzu odráží změny v české ekonomice. Česká koruna v posledních letech výrazně posiluje, což má příznivý dopad na naše dovozy, ale naopak může negativně působit na naše exportéry. Jak však ukazuje uvedená analýza, vývoj exportu byl v uplynulých šesti letech podstatně rychlejší než vývoj importu, a to i přes posilující trend české koruny. Je zřejmé, že posilování kurzu české koruny nemělo negativní dopady na naše zejména exportující podniky, jak někteří ekonomové předem varovali, ale naopak došlo k jejich progresivnímu rozvoji. Exportující podniky prokázaly svoji konkurenceschopnost na zahraničních trzích, dokázali se vypořádat pro ně s relativně nepříznivým vývojem kurzu, ukázaly, že vývoj kurzu aktivně sledují a využívají. Vývoj kurzu koruny naopak příznivě ovlivnil naše dovozy, naše ekonomika se snadněji vyrovnala s růstem cen surovin na světových trzích a tyto změny neměly výraznější dopad na naši ekonomiku. Dosavadní výsledky roku 2006 ukazují, že nastoupený pozitivní trend naší ekonomiky bude pokračovat i v dalších letech.

Literatura:

1. Brčák, J.: Vývoj měnových kurzů a činitelé je ovlivňující, ČZU, Praha 2005, s. 70 -75
2. Dědek, O.: Česká ekonomika a euro. Politická ekonomie 2002, č. 3, s. 361 – 376
3. Dubská, D.: Zahraniční obchod ČR jen kvete, Hospodářské noviny 30. 5. 2006
4. Durčáková, J. – Mandel, M.: Mezinárodní finance. Management Press, Praha 2000
5. Hrnčíř, M.: Měna a měnová politika ČR v roce 2000. Finance a úvěr 2001, č. 2, s. 66 - 80
6. Jílek, J.: Finanční trhy, Grada Publishing. Praha 1997
7. Jonáš, J.: Vybrané otázky měnové politiky v ČR. VP č. 29, Praha 2001, [www. cnb.cz](http://www.cnb.cz)
8. Schneider, O.: Euro, evropská konvergence a česká ekonomika. Finance a úvěr, 1999, č. 1, s. 1 - 5
9. Taušer, J.: Měnové riziko lze snížit zajištěním. Hospodářské noviny 22. 2. 2005
10. Vít, K.: Vliv rozpočtového deficitu na devizový kurz, Politická ekonomie 2005, č. 3 , s. 305 - 322
11. Vencovský, F.:Připravenost české ekonomiky k přijetí eura. Acta Oeconomica Pragensia 2003, č. 6, s.15–28

Kontaktní adresa autora:

Doc. Ing. Josef Brčák, CSc.

ČZU, katedra ekonomických teorií

Tel.: 224 382 317

Email: brcak@pef.czu.cz